

Ahşap Yapıda Koruma-Uygulama Metodolojisi 1

ESRA KUDDE - PINAR AKSOY

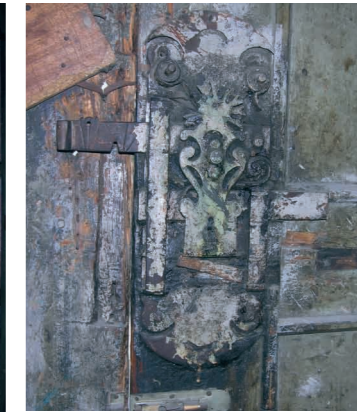
PROJE GRUBU

Koruma

Koruma- restorasyon metodolojisi ve uygulama adımları konulu bu çalışma: İstanbul'daki dünya kültür mirası alanlarından Süleymaniye'de, Kirazlı Mescit Sokağı'ndaki bir ahşap yapı örneği üzerinde gerçekleştirilmektedir. Değişen kentsel ve sosyal dokusu ile, konut kullanımının büyük oranda önüne geçen ticaret işlevine rağmen; Süleymaniye'deki 19.yüzyıl sonu- 20.yüzyıl başı geleneksel

Osmanlı Konut Mimarîsi'ni yansıtan ahşap sivil mimarlık örneklerinin az da olsa bir bölümü, bugüne ulaşabilmiştir. Özellikle son 30 yıl içerisinde önemli ölçüde kayıplara uğrayan bu yapılara dair, ancak birkaç fotoğrafla sınırlı belgeye ulaşılabilir; malzeme ve yapım teknikleriyle değerli bir dönemin mirası yok olmaktadır. Zaman ve kentsel büyüme gibi risk etmenleri göz önünde bulundurularak; ahşap sivil mimarlık örneklerini barındıran bu bölgelerde yapılacak uygulamaların, hem kuramsal hem de bilimsel olarak, ulusal ve uluslararası koruma ilkelerine uygun

olması gerekmektedir. Bilindiği gibi, Süleymaniye Camii ve çevresi; Zeyrek Kilise Camii ve çevresi, Sur-u Sultanî'nin içi ve İstanbul Kara ve Deniz Surları ile birlikte, 1985 yılında UNESCO Dünya Kültür Mirası Listesi'ne alınmıştır. 2006 yılında, "Tehlike Altındaki Miras Listesi"ne geçirilmesi gündeme gelen İstanbul, bu tarihten itibaren gözlem sürecinde bulunmaktadır. "Koruma" kavramının, günümüz koşullarında, restorasyonun yaygın kullanımının gerisinde kaldığı gerçeğinden hareketle; Süleymaniye pilot bölge kabul edilerek, ahşap yapıların korunmaları ve onarılmaları

Ahşap yapıdan çeşitli görünüm ve detaylar.

ları için bir metodoloji oluşturulmuştur. Türkiye'de ve Dünya'da koruma kavramının geldiği noktada edinilen bilgi ve deneyimlerin ışığında oluşturulan çalışma, yayıncı aracılığıyla paylaşılacaktır. Yapıda uygulama aşamasına geçilmiştir.

Çalışmanın temel ilkesi: korunmuş olarak bugüne ulaşan özgün elemanların ve detayların, mümkün olan en fazla oranda yerinde korunabilmesi ve ömrünün uzatılabilmesidir. Bugün koruma kavramının geldiği noktada, çeşitli tüzük ve bildirimlerle dile getirilen ve evrensel olarak kabul gören temel ilkeler:

- Özgünlüğün korunması,
- Korumanın sürdürülebilir olması,
- Farklı uzmanlık alanlarının birlikte rol alması,
- Koruma yaklaşımları ve edinilen bilgi ve deneyimlerin paylaşılması olarak özetlenebilir.

Değişen kentsel ve sosyal dokusu ile, konut kullanımının büyük oranda önüne geçen ticaret işlevine rağmen; Süleymaniye'deki 19.yüzyıl sonu-20.yüzyıl başı geleneksel Osmanlı Konut Mimarîsi'ni yansıtan ahşap sivil mimarlık örneklerinin az da olsa bir bölümü, bugüne ulaşabilmiştir.

Projelendirme ve uygulama aşamalarının karar süreçlerinde, "bütüncül koruma yaklaşımı" belirleyici olmuştur. Yapı, malzemeden üretime kadar her alanda özgünlük bazında ele alınmakta; KUDEB bünyesindeki çeşitli birimlere ve farklı uzmanlara ait çalışmaların bir araya getirildiği bir koruma yaklaşımı benimsenmektedir. KUDEB Proje Grubu tarafından gerçekleştirilen araştırma ve projelendirme süreci; Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvarı bünyesinde yapılan malzeme analizleri ve bu doğrultuda geliştirilen konservasyon önerileri; Ahşap Atölyesi kapsamında yapılacak ahşap konservasyonu ve üretim çalışmaları ile, bir bütün olarak yürütülen yapıdaki uygulama, aşama aşama yayınlanacaktır.

Bu ilk makede, yapının tespit ve projelendirme aşaması konu edilmiştir.

► İstanbul Süleymaniye’de, Kirazlı Mescit Sokağı ve Ayşe Kadın Hamamı Sokağı’nın kesişiminde; 571 Ada, 6 Parsel’de yer almaktadır.

Yapı 3 katlı, cumbalı ahşap bir sivil mimarlık örneğidir (F.1). Yapının her iki yanında, yapıya bitişik olarak inşa edilmiş iki ek yapı

Çalışma Konusu Yapı

bulunmaktadır. Bunlardan, Ayşe Kadın Hamamı Sokağı üzerinde yer alan yapı, iki katlı ahşap bir dönem ekidir (F.1). Kirazlı Mescit

Sokağı üzerinde yer alan ek yapı ise nitelsiz, iki katlı, harman tuğlası ile yığma olarak inşa edilmiş muhdes bir yapıdır (F.2). Ayrıca yapının arka bahçesinde merdiven kovası ve ıslak hacimleri barındıran başka bir nitelsiz, kâgir ek bölüm yer almaktadır (F.3).

1

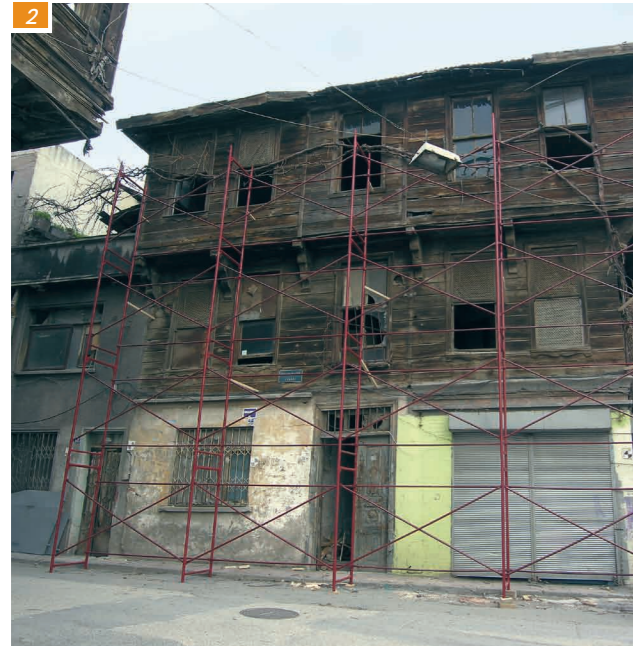
Kirazlı Mescit Sokağı

Ayşe Kadın Hamamı Sokağı

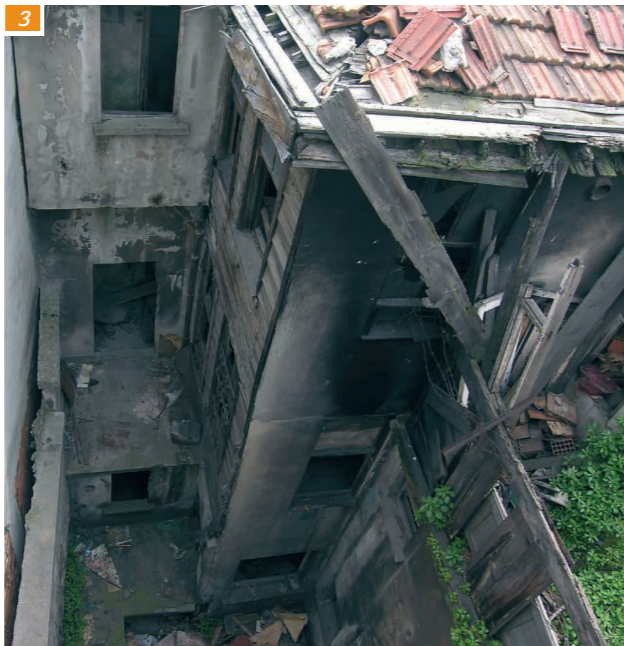
1: Yapı, Kirazlı Mescit Sokağı ve Ayşe Kadın Hamamı Sokağı kesişiminde köse de yer almaktadır.

2

2: Kirazlı Mescit Sokağı Cephesi

3

3: Arka cephe

Malzeme Tespiti

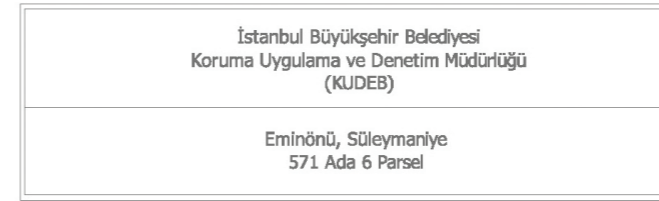
► Çalışılan yapıda kullanılan malzemeler tespit edilmiş, plan çizimleri üzerine işlenmiştir. Kullanılan malzemeler 10 başlık altında gruplanmıştır.

İki farklı teknikte ahşap bağdadı kullanıldığı görülmüştür, bunlar; yarma tekniği ve daha geç döneme ait çakma tekniğidir. Yarma tekniği I. Dönem, çakma tekniği ise 2. Dönem yapısının ahşap duvarlarında kullanılmıştır. (F.4- F.5)

II. Dönem eki yapının yangın duvarı, III. Dönem eki kâgir yapı ve III. Dönem onarımlarında harman tuğlası (23x11x6 cm) kullanılmıştır. Yapıda erken betonarme örneğine de rastlanmıştır: II. Dönem eki yapının kuzeyinde, 2. Katta bulunan banyo ve tuvalet mekanlarının döşeme ve tavanında kullanılmıştır.

Yakın zaman müdahalelerinde kullanılan malzemeler olarak da dökme mozaik merdiveni, bu merdiveni desteklemek için delikli tuğla ile yapılan duvarı ve çeşitli kısımlarda kullanılan ahşap elemanları sayabiliriz.

Tespiti yapılan malzemeler ile ilgili olarak , KUDEB Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvarı bünyesinde malzeme analiz ve konservasyon öneri raporu hazırlanmıştır.

Zemin Kat Planı "MALZEME TESPİTİ"

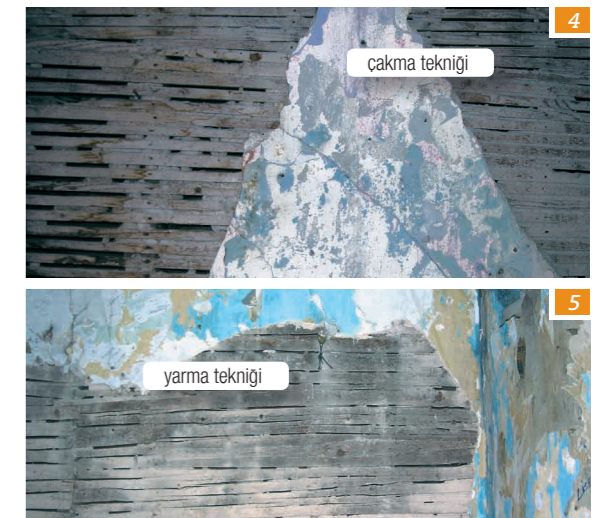

1. Kat Planı "MALZEME TESPİTİ"

2. Kat Planı "MALZEME TESPİTİ"

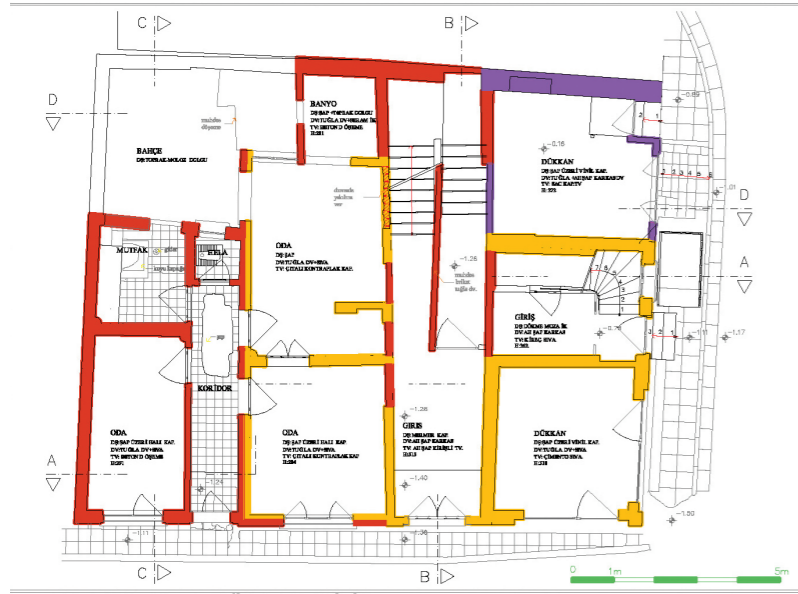
Analitik Rölöve, mevcut Rölöve (Konak Mimarlık) kullanılarak KUDEB Proje Grubu tarafından yapılmıştır.

4: Çakma tekniğinde bağdadı örneği

5: Yarma tekniğinde bağdadı örneği

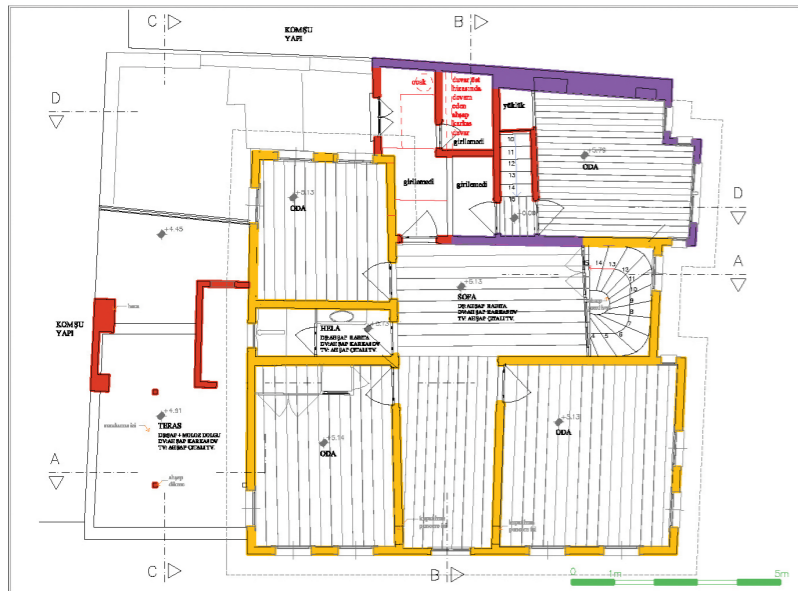
MALZEME TESPİTİ lejant	
Ahşap bağdadı (yarma tekniği)	Beton (erken)
Ahşap bağdadı (çakma tekniği)	Dökme / karo mozaik
Ahşap ekler	Delikli tuğla
Harman tuğlası	Beton+ Dökme mozaik
Özgün ahşap kaplama	Şap
Mermer	

Zemin Kat Planı "DÖNEM ANALİZİ"

1. Kat Planı "DÖNEM ANALİZİ"

2. Kat Planı "DÖNEM ANALİZİ"

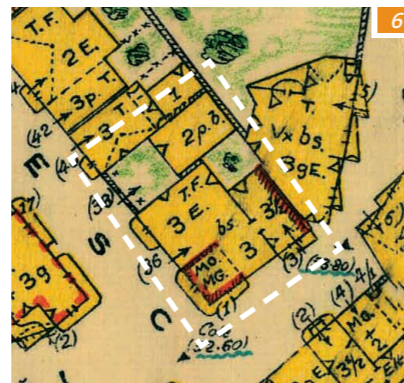
Analitik Rölöve, mevcut Rölöve (Konak Mimarlık) kullanılarak KUDEB Proje Grubu tarafından yapılmıştır.

Dönem Analizi

► Bilindiği gibi, geleneksel yapılara ilk yapımlarından sonra gereksinimler ve değişen koşullar doğrultusunda çeşitli ekler ve onarımlar yapılabilmektedir. Bu ek ve onarımlar, döneminin özellik ve izlerini taşıyor ise, korunmalıdır. Venedik Tüzüğü Madde 11'de de belirtildiği gibi "Kültür varlığına mal edilmiş farklı dönemlerin geçerli katkıları saygı görmelidir; zira onarımın amacı üslup birliği değildir".

Konu edilen yapıda 19.yüzyıl, 1900-1935 ve 1935-2007 yılları olmak üzere üç farklı dönem tespit edilmiştir. Dönem tespitinde, Pervititch Haritası'ndan ve yerinde gözlenen yapı teknikleri ve malzeme özelliklerinden yararlanılmıştır. Malzeme analizinde görülen çakma ve yarma bağdadı teknikleri ile harman tuğlası kullanılan kısımlar, dönem analizi sırasında veri olarak kullanılmıştır. Tarih olarak baz alınan 1935 yılı, Pervititch Haritası'nda, yararlanılan paftanın hazırlandığı tarihtir (F.6).

Bu üç döneme ait duvarlar plan çizimleri üzerinde belirtilmiştir. II. Dönem eki olan ahşap yapının, yapım yılı ve mimarî özellikleri göz önünde bulundularak, korunmasına karar verilmiştir. III. Dönem eki olan yapının ise; nispeten yakın tarihte inşa edildiği, tuğla yığma yapı olarak eş değeri olmayan bir özellik arz etmediği ve yanında yer alan ilk dönem ahşap yapıya fiziksel olarak zarar verdiği için kaldırılmasına karar verilmiştir.

6: 1935 tarihli Pervititch Haritası

DÖNEM ANALİZİ lejant

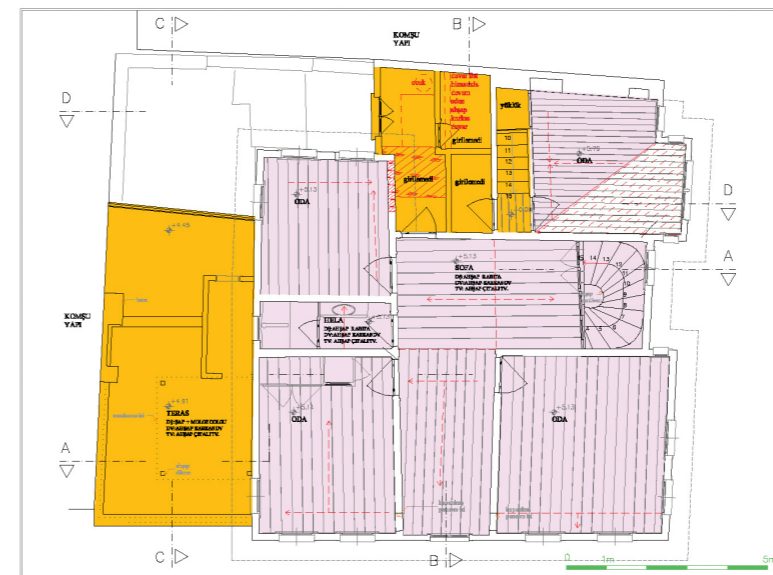
1. Dönem (19.yy)	2. Dönem (1935 öncesi)	3. Dönem (1935-2007)
------------------	------------------------	----------------------

Zemin Kat Planı "HASAR TESPİTİ"

1. Kat Planı "HASAR TESPİTİ"

2. Kat Planı "HASAR TESPİTİ"

Analitik Rölöve, mevcut Rölöve (Konak Mimarlık) kullanılarak KUDEB Proje Grubu tarafından yapılmıştır.

Hasar Tespiti

► Yapı, kullanıma bağlı olarak yapılan nitelsiz ek ve onarımlar ile, terk edildikten sonra uzun süre bakımsız kalmış olması nedeniyle nem ve organizma faaliyetlerine maruz kalarak bozulmuştur. Yapıda meydana gelen hasarlar 10 başlık altında toplanmış; plan, kesit ve görünüş çizimlerine işlenmiştir. Ahşap malzemede meydana gelen mantarlaşma (F.7), böceklenme (F.8), mekanik bozulma, nem etkisine bağlı ayrışma gibi ahşabın bünyesine zarar vererek bozulmasına yol açan nedenlerin tümü; "malzeme ve strüktür bozulması" başlığı altında beraber değerlendirilmiştir.

Yapının kısmen çökmüş durumdaki çatısından ve yapıya eklenen erken betonarme mutfak-banyo mekanlarının su tesisatından, uzun süre su alması nedeniyle ahşap malzeme bu kısımlarda hızla bozulmuştur. Yapının bu bölgesinde ahşap malzemede bozulmaya bağlı olarak duvar ve döşemelerde kısmî yıkılma-çökme gözlenmiştir. "Nitelsiz onarımlar" başlığı altında, yapıda özgün olmayan malzemeler ile gelişigüzel yapılmış onarımlar gösterilmiştir,

7: Ahsapta farklı türlerde mantar oluşabilir.

8: Ahsapta böceklenme ileri aşamalarda ahşabı kullanılmaz hale getirir.

HASAR TESPİTİ lejant

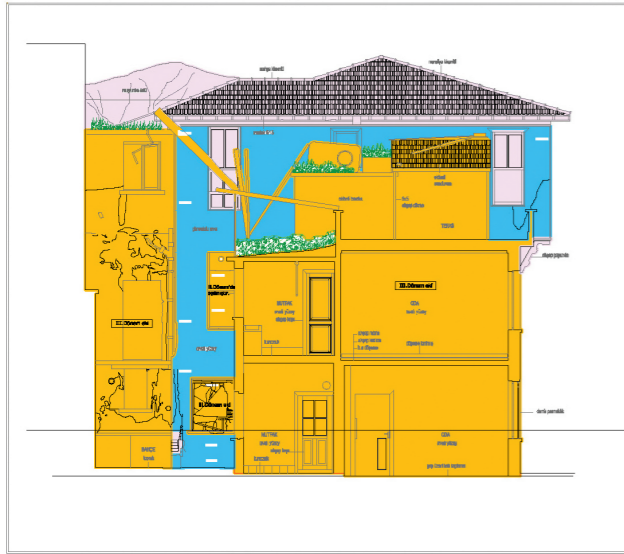
Malzeme ve strüktür bozulması *	Bitkilendirme nedeniyle görülmeyen kısımlar
Niteliksiz onarım **	Siva dökülmesi
Niteliksiz ekler	Yıkılma/çökme
Sehim ve düşeyden sapma	Moloz
Eksik elemanlar	Malzeme ve strüktür bozulması- Moloz

* Malzeme ve strüktür bozulması: Mantarlaşma, böceklenme, mekanik bozulma, eksik yüzey, nem etkisi, sehim
** Nitelsiz onarım: özgüne aykırı müdahale/ malzeme

Hasar Tespiti

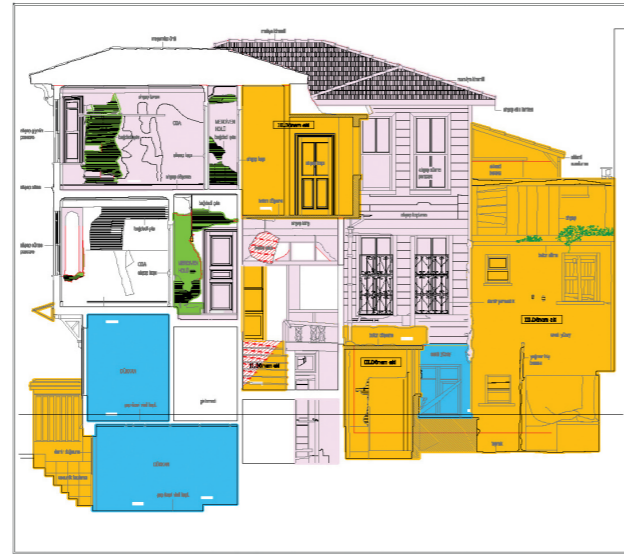
B-B Kesiti "HASAR TESPİTİ"

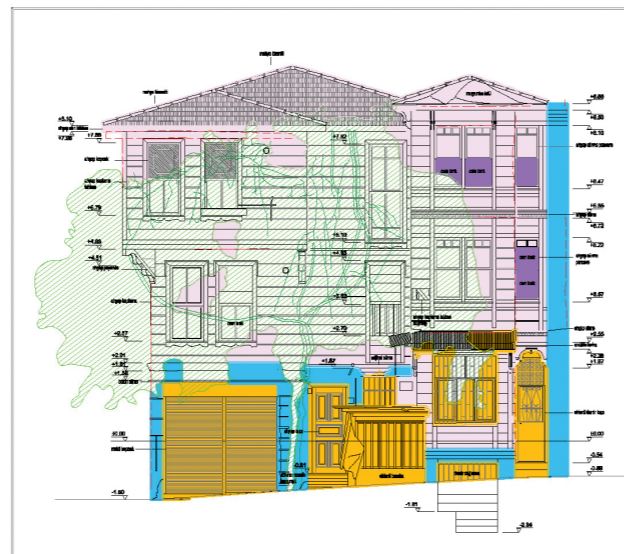
C-C Kesiti "HASAR TESPİTİ"

Kirazlı Mescit Sokağı Görünüşü "HASAR TESPİTİ"

D-D Kesiti "HASAR TESPİTİ"

Ayşe Kadın Hamamı Sokağı Görünüşü "HASAR TESPİTİ"

örneğin çimento sıva ile sıvanmış duvarlar gibi. "Nitelsiz ekler" ise yapı elemanı ve kütle bazında, özgün olmayan malzemeler ile gelişigüzel yapılmış mimari ve tarihî özellik taşımayan ekleri ifade eder.

Ahşap karkas yapının döşeme ve duvarlarında, ahşabın zarar görmesiyle sehim ve düşeyden sapmalar gözlenmiştir. Uygulama esnasında bu bölümlerde kısmi açmalar yapılarak, bu hasarın nedenleri incelenecektir. "Eksik elemanlar" başlığı altında yapı elemanlarının eksik olan kısımları işaretlenmiştir. Örneğin giyotin pencerelerin bazı elemanları eksiktir.

Yapının cephesinin büyük bir bölümünü kaplayan asma nedeniyle cephe kaplamalarının özellikle asmanın yeşil olduğu dönemlerde sürekli nemli bir ortama maruz kaldığı gözlenmiştir. Sıcak hava ve nem ahşaba zarar veren organizmalar için uygun büyüme ortamı sağladığından yapının hasar görmesine yol açmaktadır.

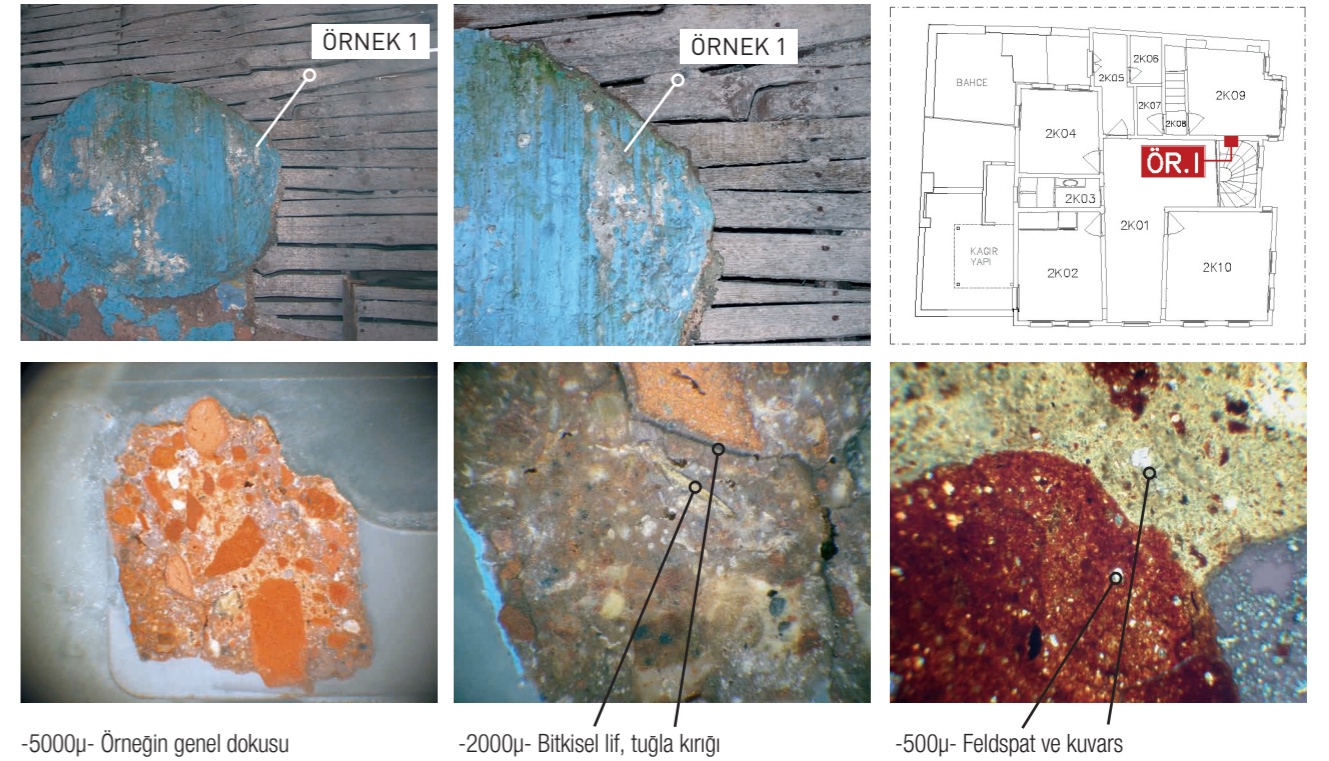
Malzeme Analizleri ve Konservasyon Önerileri

Yapıdaki malzemelerin tür ve dağılımını, onarımda kullanılacak özgüne uyumlu malzemeleri, onarım amaçlı müdahale ve konservasyon önerilerini belirlemek amacıyla; gerekli görülen yerlerden ilk etapta 3 adet harç, 5 adet sıva, 5 adet boya ve 8 adet ahşap örneği alınarak analizleri yapılmıştır. Makalede, çalışma yöntemini aktarmak üzere, iki dönem sıvası, harç ve ahşaptan

birer adet temsili örnek seçilmiştir. Örneklerin tanımlanmasından öneri bileşiminin oluşturulmasına kadar giden analiz ve değerlendirme süreci; KUDEB Rest. ve Kons. Laboratuvarı bünyesinde gerçekleştirilmiştir.

Farklı türdeki malzemeler için amaca yönelik olarak, uygulanacak test programları da farklıdır. Harç ve sıva örneklerinde (ÖR.1,2,3): basit spot testler, kızdırma kaybı, asit

kaybı ve elek analizi ile petrografik analiz yapılmış; örneklerin içerikleri nitelik ve oranlarıyla belirlenmiş ve yorumlanmıştır (Şekil 1-5). Taşıyıcı ahşap karkas elemanları, pencere, bağdadî çıtası, cephe kaplaması gibi çeşitli yerlerden alınan ahşap örnekleri üzerinde ise (ÖR.4): ince kesitler hazırlanmış, polarizan mikroskop ile görsel analizleri yapılarak cins tayini gerçekleştirilmiştir (Şekil 6).

-5000µ- Örneğin genel dokusu

-2000µ- Bitkisel lif, tuğla kırığı

-500µ- Feldspat ve kuvars

Şekil 1: 2K01 mekanından alınan sıva örneği (ÖRNEK 1)

ÖRNEK 1

Tanım: Ana yapının sofa (2K01) mekanı- doğu duvarından alınmış olan, pembemsi beyaz renkli, homojen yapı, bitkisel lifleri (kıtık) ve üzerinde mavi renkli boya tabakası görülen, sağlam olmayan sıva örneğidir.

Analiz: Kimyasal ve petrografik analiz sonucunda: örnekte

bağlayıcı olarak %30 oranında söndürülmüş kaymak kireç, kara kumu özellikli agrega, 3mm elek altı tuğla kırığı ve kıtık tespit edilmiş (Şekil 1, 2, 3); yüzeyinde mavi renkli kireç badana görülmüştür. **Öneri:** Analiz sonuçları değerlendirildiğinde, ana yapının iç duvarlarına yapılacak, ahşap

bağdadî üzeri sıva için, aşağıdaki bileşim önerilmiştir:

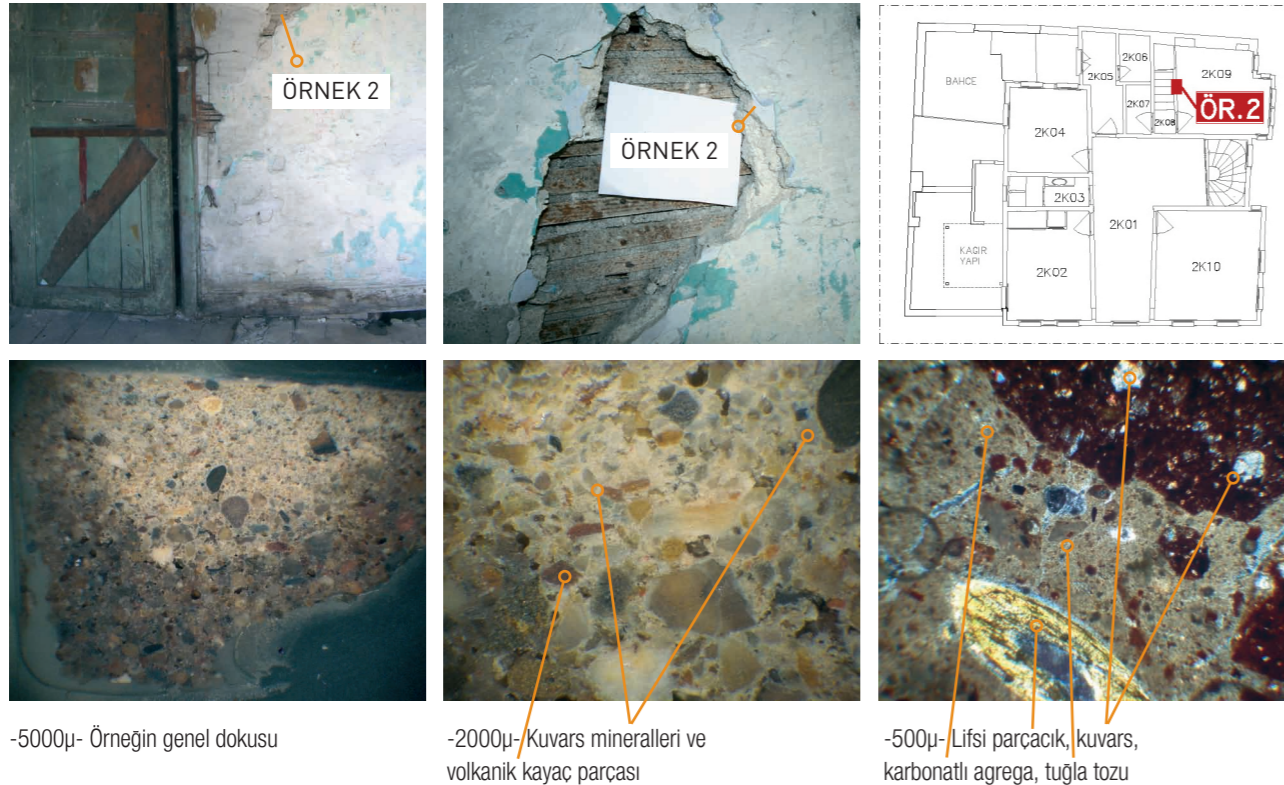
- 2 ölçü söndürülmüş kireç
- 1 ölçü 3mm elek altı kara kumu
- 1/5 ölçü 125µ tuğla tozu (ince un eleğinde elenmiş)
- 20L (1 tenekel) sıva için: 20 gr kıtık

ÖRNEK	Bağlayıcı Cinsi	Bağlayıcı Oranı	Bağlayıcı/ Agregası Oranı	Katkı Maddeleri	Petrografik Analiz- İçerik
1	söndürülmüş kaymak kireç	30%	1/ 2,5	Kıtık	Bağlayıcı: % 30 Siyah cüruf ve biyotit: % 5 Kuars: % 10-15 Karbonatlı agrega: % 10-15 Volkanik kayaç parçası: %20 Tuğla kırığı % 30-35
2	söndürülmüş kaymak kireç	25-30%	1/ 3	Kıtık	Bağlayıcı: % 20-25 Siyah cüruf ve biyotit: % 5 Karbonatlı agrega: % 10 Volkanik kayaç parçası: %15 Kalanı kuvars.
3	söndürülmüş kaymak kireç	40%	1/ 1,5	Kıtık	Bağlayıcı: % 50 Biyotit: %3-5 Kuvars: az sayıda Volkanik kayaç parçası: %5 Tuğla kırığı % 30-35

Şekil 2: Seçilen harç-sıva örneklerinin içerikleri ve özellikleri

ÖRNEK	KIZDIRMA KAYBI (%)			ASİTTE (%)		ELEKTE KALAN (%)						
	NEM	550°C	CaCO ₃	KAYIP	KALAN	5000µ	2500µ	1000µ	500µ	250µ	125µ	< 125µ
1	1,58	4,54	49,47	56,24	43,76	10,15	14,25	15,05	11,58	12,47	13,89	22,62
2	0,39	1,48	24,10	23,22	76,78	0,27	1,65	19,91	26,90	32,13	17,37	1,77
3	4,46	4,39	41,06	56,30	43,70	10,27	20,94	17,71	11,45	11,55	11,64	16,44

Şekil 3: Seçilen harç-sıva örneklerinin kızdırma kaybı, asit kaybı ve elek analizi sonuçları

Şekil 4: 2K09 mekanından alınan sıva örneği (ÖRNEK 2)

ÖRNEK 2

Tanım: II.Dönem eki yapının (2K09) mekanı- kuzey duvarından alınmış olan, açık gri renkli, tek tük beyaz tanecikleri, 3mm'ye kadar siyah agregaları ve bitkisel lifleri görülen, üzerinde açık ve koyu mavi renkli boya tabakaları olan, orta sağlamlıkta sıva örneğidir.

Analiz: Kimyasal ve petrogra-

fik analiz sonucunda: örnekte bağlayıcı olarak %25-30 oranında söndürülmüş kaymak kireç, karbonatlı agrega, 3 mm elek altı kara kumu ve az miktarda tuğla tozu ile kıtık tespit edilmiştir (Şekil 2, 3, 4).

Öneri: Analiz sonuçları değerlendirildiğinde, II.Dönem eki yapının

iç duvarlarına yapılacak, ahşap bağdadî üzeri sıva için, aşağıdaki bileşim önerilmiştir:

- 2 ölçü söndürülmüş kireç
- 2 ölçü 3mm elek altı kara kumu
- 1/10 ölçü 125µ tuğla tozu (ince un eleğinde elenmiş)
- 20L (1 teneke) sıva için: 20 gr kıtık

Şekil 5: 2K01 mekanından alınan bağdadî harcı örneği (ÖRNEK 3)

ÖRNEK 3

Tanım: Ana yapının sofa (2K01) mekanı- doğu duvarındaki bağdadî çıtaların arasından alınmış olan, pembemsi beyaz renkli, çok az sayıda beyaz kütleleri bulunan, tek tük tuğla kırıkları ve bitkisel lifleri görülen, sağlam olmayan harç örneğidir.

Analiz: Kimyasal ve petrografik

analiz sonucunda: örnekte bağlayıcı olarak %40 oranında söndürülmüş kaymak kireç, agrega olarak 4 mm elek altı tuğla kırığı ve kıtık tespit edilmiştir (Şekil 2, 3, 5).

Öneri: Analiz sonuçları değerlendirildiğinde, ana yapının iç duvarlarına yapılacak ahşap bağdadî

harcı için, aşağıdaki bileşim önerilmiştir:

- 2 ölçü söndürülmüş kireç
- 1,5 ölçü 4mm elek altı tuğla kırığı
- 1/4 ölçü 125µ tuğla tozu (ince un eleğinde elenmiş)
- 20L (1 teneke) harç için: 20 gr kıtık

Transversal Kesit -4x-

Tanjansiyel Kesit -10x-

Radial Kesit -25x-

Şekil 6: 2K04 mekanı- ara dikmeden alınan ahşap örneği (ÖRNEK 4)

ÖRNEK 4

Tanım: Ana yapının (2K04) mekanı- güney duvarındaki ara dikmeden alınmış olan, kahve renkli, iç kısmında böcek delikleri ve kanalları yoğun olarak görülen, gevrekleşmiş ve sağlamlığını yitirmiş ahşap örneğidir.

Analiz: Örneğin 3 ayrı yönden alınan ince kesitleri üzerinde yapılan makroskobik ve mikroskobik incelemeler sonucunda: ahşap örneğinin cinsinin Çam (*Pinus spp*) olduğu tespit edilmiştir (Şekil 6).

Ahşap Konservasyonu Önerileri:

Ahşap analiz sonuçları değerlendirildiğinde, ahşap karkas sistemi oluşturan ana dikme, yastık/tabana, giriş gibi taşıyıcılarda "meşe", ara dikmelerde ve doğrama, cephe kaplaması gibi diğer yapı elemanlarında "çam" kulla-

nılması uygun görülmüştür. Yapıdan çıkarılan ve yerinde korunamayacak derecede hasarlı olan ahşap elemanların, sanat tarihi açısından özellik arz etmiyor ve mimarî belge değeri taşıyor ise; yapıdan uzaklaştırıldıktan sonra bekletilmeden yakılması önerilmektedir. Böylece mantar, vb. organizma faaliyetine dayalı hastalıkların diğer elemanlara yayılması önlenmiş olacaktır.

Uygulama esnasında, yapı askıya alındıktan sonra, yerinde konservasyonu mümkün olmayan ahşap elemanların hasarlı bölümleri kesilerek uzaklaştırılmalı, tüm sistem ilaçlandıktan sonra; aynı cins ahşap elemanlar, özgüne uyumlu boyut ve formda detaylandırılıp, uygun yöntemle emprenye edildikten sonra yerine yerleştirilmelidir.

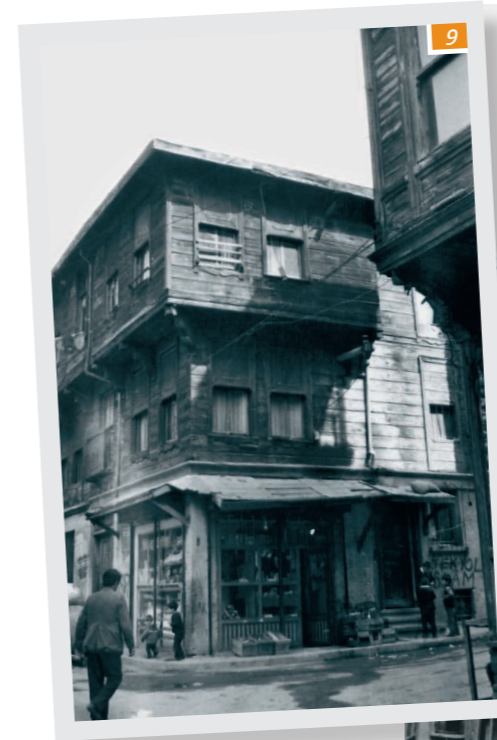
Özellikle taşıyıcı elemanların vakumlu emprenye sistemleri ile emprenye edilmesi, daha olumlu sonuç vermektedir. Yerinde ilaçlama gerektiren yapı elemanları içinse, uygulama koşullarına göre, fırça ile sürme ya da püskürtme gibi yöntemler de tercih edilebilir.

Onarımda kullanılacak ahşabın;

-nem oranı istenen düzeye ulaşana kadar, uygun koşullarda kurutulmasına,

-mutlaka uygun görülen emprenye tekniği ile, yetkili uzmanlar denetiminde emprenye edilmiş olmasına,

-kısmî onarımlarda, lif yönünün yerindeki özgün ahşap elemanın lif yönüne paralel olacak şekilde yerine yerleştirilmesine dikkat edilmelidir.

9: Yapının eski durumunu gösteren fotoğraf (kaynak: KTVKK Arşivi)

10: Yapının 1972'deki durumunu gösteren fotoğraf (kaynak: A.A.E. Arşivi)

Restitüsyon

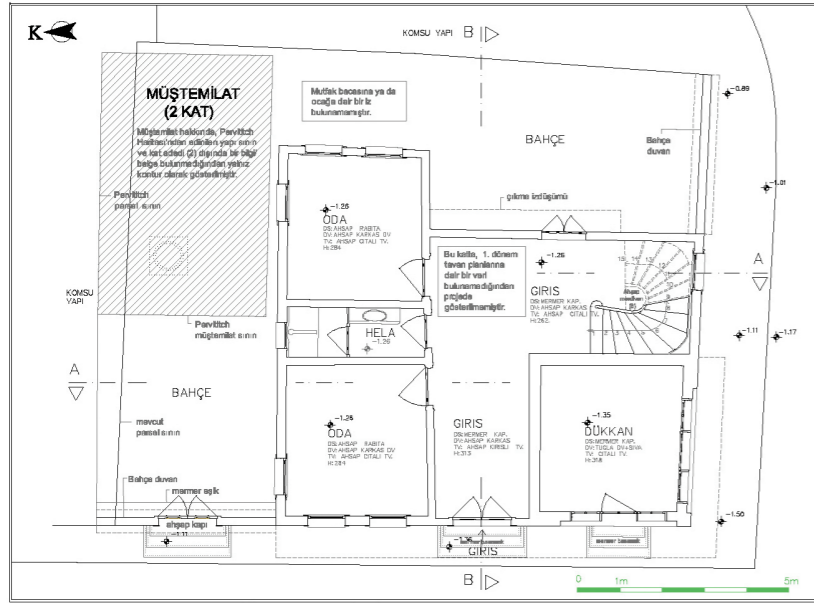
Restitüsyon önerileri için, ağırlıklı olarak yerindeki izler ve Dönem Analizleri değerlendirilmiş; bunların yanında eski haritalar ve çeşitli arşiv fotoğraflarının yardımıyla analogi yönteminden yararlanılmıştır. Osmanlı Dönemi'nin konut ağırlıklı Süleymaniye, Zeyrek gibi semtlerinde, mütevazı konut yapılarında bile, nitelikli ahşap ustalıkları ve dönemine özgü detay çözümlerini barındıran oldukça zengin örnekler görmek mümkündür; ancak ne yazık ki korunmuş olarak bugüne ulaşabilenlerin sayısı çok azdır. Sivil mimarlık örneklerine ait restitüsyon sorunlarının çözümünde temel zorluk, belge yetersizliğidir. Söz konusu eserle-

rin çoğunda, ulaşılabilen ve belge değeri taşıyan en eski kaynaklar, genelde 1970'lere ait birkaç fotoğraf ile sınırlıdır. Bu gerçekten hareketle, semt ve/veya dönem mimarîsi bazında yapılacak tipoloji çalışmaları, yapıların üzerindeki izlerin doğru değerlendirilmesi ve dönem, malzeme, hasar tespitlerinin önemini altını çizmek gerekir. Çalışmada konu edilen yapı, bu durum için iyi bir örnek oluşturmaktadır; çünkü, geçirdiği birçok müdahalelere rağmen, ilk yapıya işaret edebilecek birçok detay ve izi üzerinde kısmen de olsa barındırması, yapının okunmasını kolaylaştırmıştır.

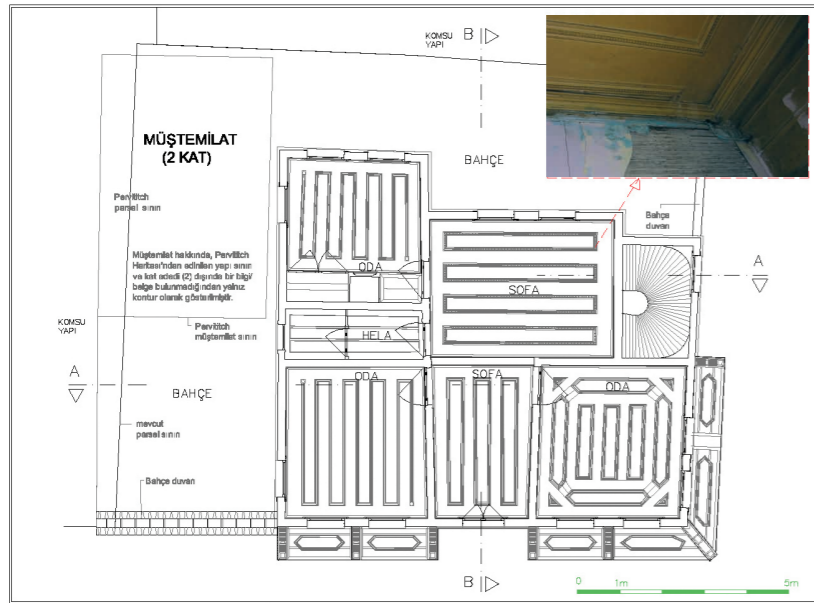
Yapının durumunu gösterir ulaşılabilen en eski belgeler, Ko-

ruma Kurulu Arşivi'nden edinilen tarihi belirsiz bir fotoğraf (F.9) ile, Alman Arkeoloji Enstitüsü (A.A.E.) Arşivi'nden alınan 1972 tarihli fotoğraftır (F.10). Bu tarihlerde, III. Dönem ekleri olarak tanımladığımız müdahalelerin önemli bir kısmının yapılmış olduğu görülür. Bu nedenle, fotoğraflar restitüsyonda kaynak olarak kullanılamamış; sadece dükkanın çeşitli tarihlerdeki kullanımını ve 1972 sonrası müdahaleler hakkında fikir verebilmiştir.

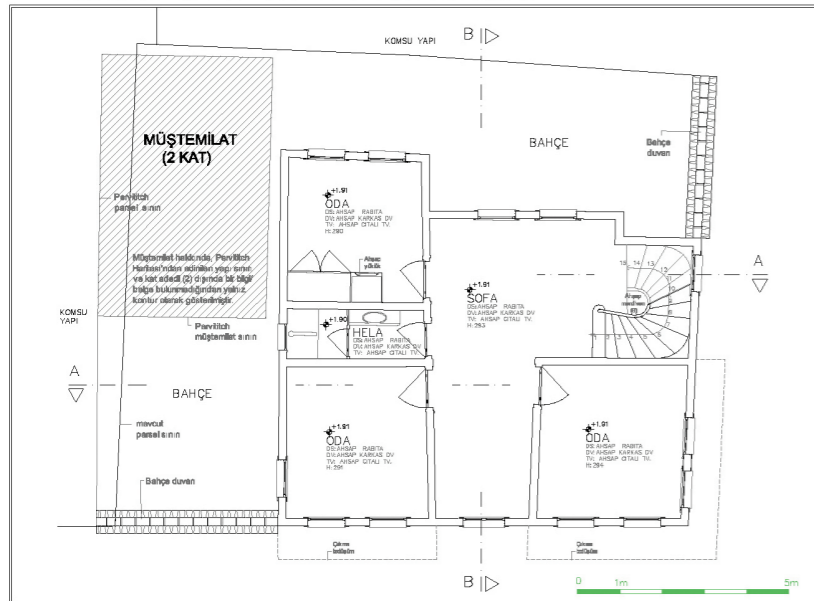
Dönem Analizi ile, yapıda üç ayrı dönemin izlerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu tespitlere paralel olarak; ilk iki dönemin restitüsyon edilmesi ve öngörülerin ayrı ayrı projelendirilmesi gereği ortaya çıkmıştır.

Zemin Kat Planı "I. DÖNEM RESTİTÜSYON PROJESİ"

1. Kat Tavan Planı "I. DÖNEM RESTİTÜSYON PROJESİ"

1. Kat Planı "I. DÖNEM RESTİTÜSYON PROJESİ"

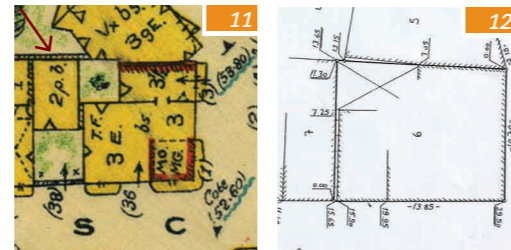
Restitüsyon Önerileri, kaynaklar ve mevcut izlere dayanarak KUDEB Proje Grubu tarafından oluşturulmuştur.

I. Dönem Restitüsyon Projesi

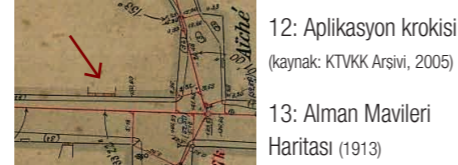
I. Dönem, ilk yapım tarihini (19.yy) ifade etmektedir. Pervititch Haritası'nda, parselin kuzeyinde yapıya bitişik iki katlı, ahşap bir yapı görülmektedir (F.6,11). Aplikasyon krokisi ile karşılaştırılarak, söz konusu yapının parsel sınırları içinde yer aldığı tespit edilmiştir (F.12). Alman Mavileri Haritası'nda da, Kirazlı Mescit Sokağı üzerinde kâgir bahçe duvarı görülmektedir (F.13). Dönemin geleneksel konut mimarisine göre, bu yapı müstemilat olarak tanımlanmıştır.

Parselin kuzeyinde yer alan muhtes kâgir yapı iki dönem restitüsyonunda da kaldırılmış; yerine, önünde bahçesi olan ve Kirazlı Mescit Sokağı'ndan girişi bulunan iki katlı ahşap müstemilat yerleştirilmiştir. Müstemilatın, Pervititch Haritası'ndan başka bilgi ya da belgesi bulunmadığından, projede yalnız kontur olarak gösterimi uygun görülmüştür.

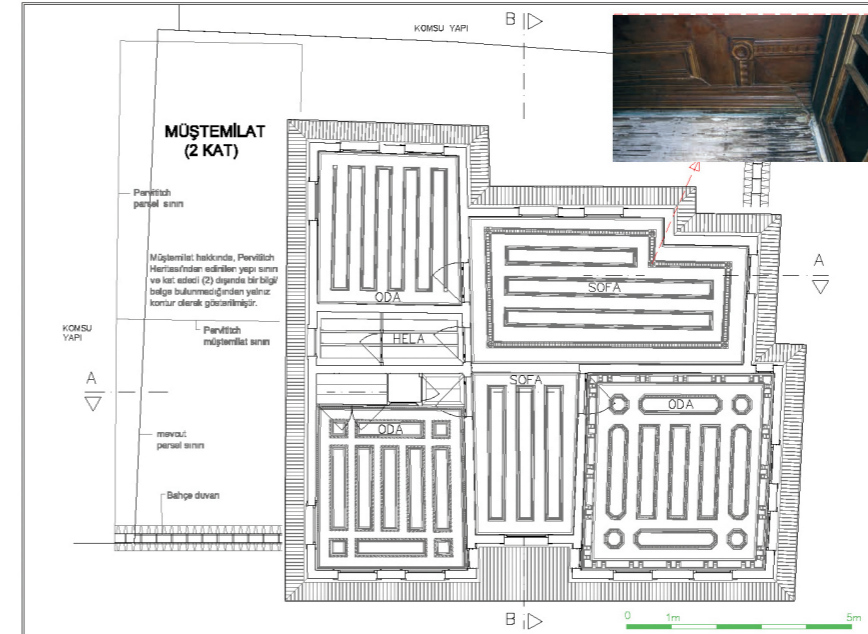
Zemin katta, Pervititch Haritası'nda da kâgir olduğu gösterilen köşedeki dükkanın sınırları korunmuş; diğer muhtes dükkanlar kaldırılmıştır. 1.katta, ahşap merdiveni sofadan ayıran muhtes duvar (F.14); malzeme, yapım tekniği ve tavan planına göre özgün olmadığı için, kaldırılmıştır.

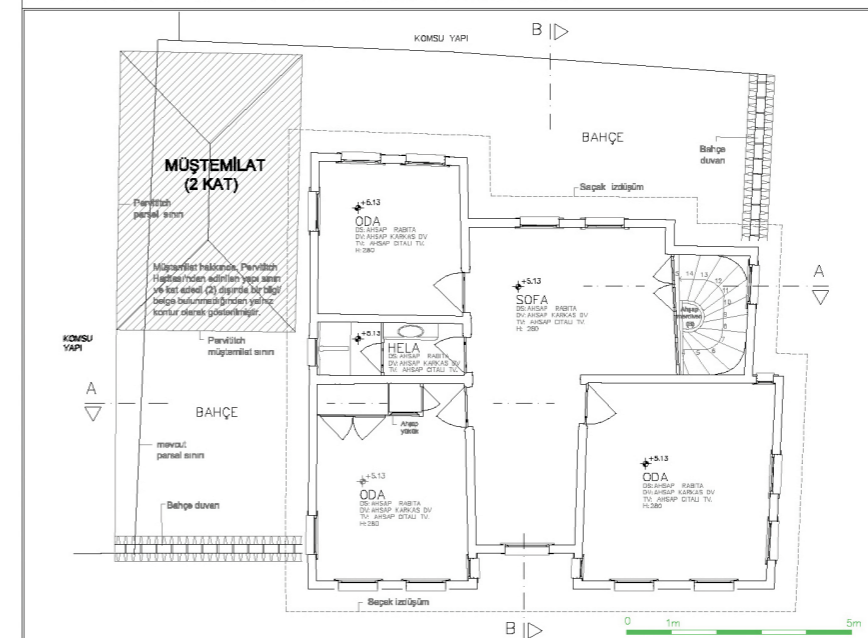
12: Aplikasyon krokisi (kaynak: KTKVK Arşivi, 2005)

14: 1. Kat, muhtes duvar (kaynak: KUDEB, 2007)

2. Kat Tavan Planı "I. DÖNEM RESTİTÜSYON PROJESİ"

2. Kat Planı "I. DÖNEM RESTİTÜSYON PROJESİ"

I. Dönem Restitüsyon Projesi

Parselin doğusunda, yapıya bitişik olarak inşa edilmiş olan üç katlı yapı, ana kütlede daha geç döneme ait mimari özellikler taşımaktadır. Yapı, bağdadî tekniği (çakma), saçak altı konsolları, pencerelerinin boyut ve tipleri (renkli tepe pencere, çift giyotin) ile ana kütlede ayrılmaktadır (F.15). Kaldırılan yapının yerine, bahçe ve bahçe duvarı tanımlanmıştır.

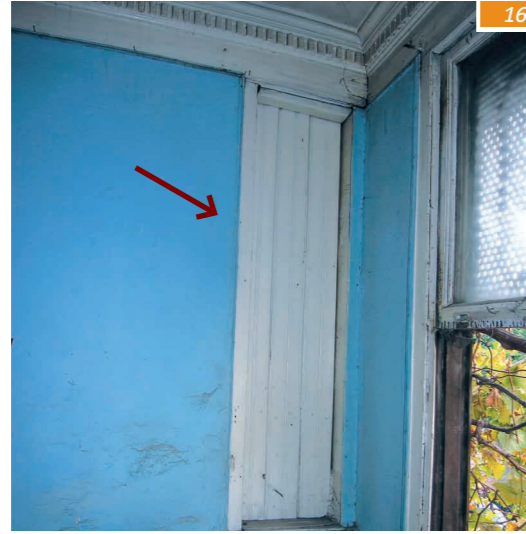
Yapının doğu sınırında, sofaların kesilen tavan planları tamamlanarak çıkma oluşturulmuş; yapıda tekrar eden, 87cm'lik ahşap giyotin pencereler ile, bahçeyle ilişki sağlanmıştır.

2.katta, sofanın batı ucundaki ahşap duvar ve pencere, nitelsiz geç dönem ekleridir. Pervititch Haritası'na göre, yapının Kirazlı Mescit Sokağı'na bakan cephesinin iki çıkmalı oluşu (F.6,11), komşu odalarda görülen kapatılmış pencere izleri (F.16) ve tavan-döşeme kaplamalarının özgün olmayışına dayanarak; plan, iki çıkmalı ve yanda birer pencere olarak düzenlenmiştir.

15: II. Dönem eki ahşap yapı (KUDEB, 14.12.2007)

16: Kapatılmış pencere izleri (KUDEB, 2008)

17: II.Dönem eki bölme duvar (KUDEB, 2007)

18: Özgün mermer hela taşı (KUDEB, 2008)

19: Muhdes merdiven (KUDEB, 2007)

20: Özgün ahşap merdiven (KUDEB, 2008)

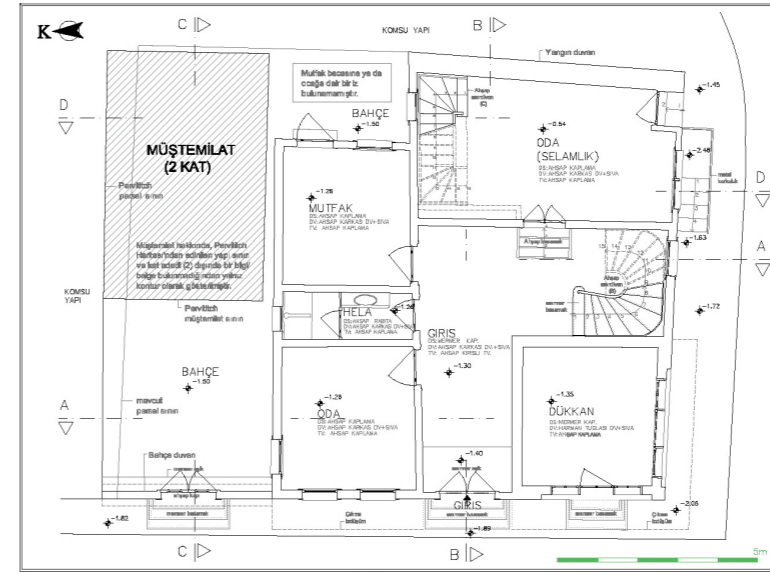
Kütle bazında değişiklikler yapıldıktan sonra, yapı elemanı düzeyindeki restitüsyon sorunlarının çözümüne geçilmiştir: Sofayı merdiven kovanından ayıran bölme duvarın (F.17) II.Dönem eki olduğu, tavan planındaki kesintiden an-

laşılmış; bu nedenle kaldırılmıştır. Yapıda korunmuş olarak bugüne ulaşan tek özgün hela, bu kattadır. Diğer katlarda da, aynı mekanlar hela olarak düzenlenmiş; buralara 2.katta görülen özgün mermer hela taşı (F.18) ve

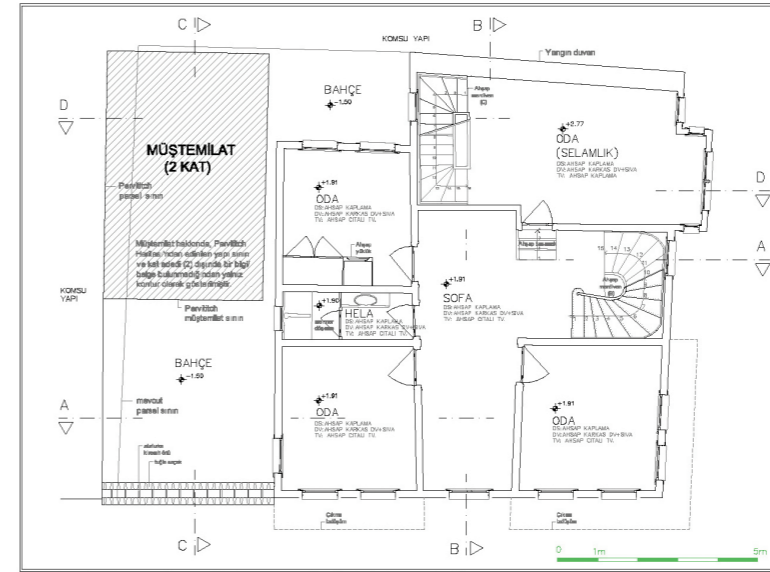
lavabonun birer örneği yerleştirilmiştir.

Girişin karşısındaki muhdes dökme mozaik merdiven (F.19) kaldırılmış; 2.kata çıkan özgün ahşap merdiven (F.20) zemin kata kadar indirilmiştir.

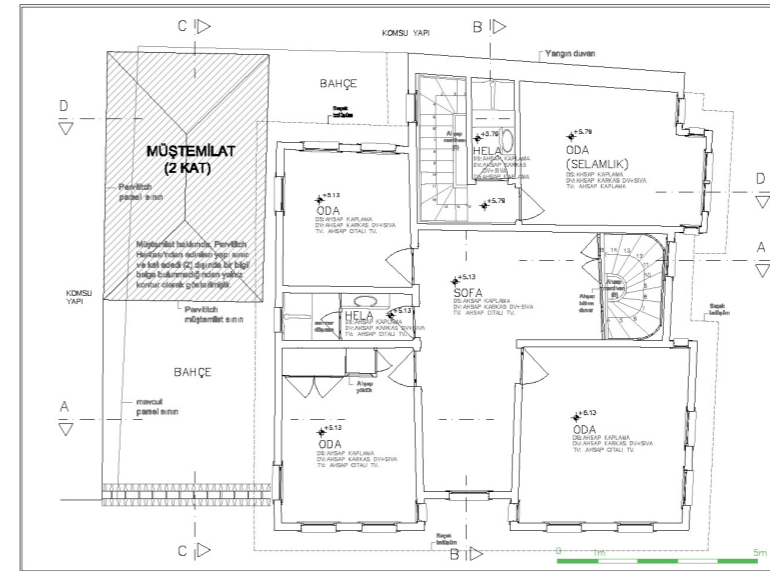
II. Dönem Restitüsyon Projesi

Zemin Kat Planı "II. DÖNEM RESTİTÜSYON PROJESİ"

1. Kat Planı "II. DÖNEM RESTİTÜSYON PROJESİ"

2. Kat Planı "II. DÖNEM RESTİTÜSYON PROJESİ"

Restitüsyon Önerileri, kaynaklar ve mevcut izlere dayanarak KUDEB Proje Grubu tarafından oluşturulmuştur.

İlk yapım tarihi ile 1935 arasındaki süreç, II.Dönem olarak tanımlanmıştır. Pervititch Haritası'na göre, doğudaki 3 katlı yapı bu dönemde ana kütleyle eklenmiş (F.6,11); iki kattaki çıkma iptal edilerek, sofanın doğu duvarı bugünkü durumuna getirilmiştir. Tavan planındaki kesilmeler ve bagdadî tekniğinde görülen ayırım da, bu tarihsel sıralamayı desteklemektedir (F.4, 5). Ayşe Kadın Hamamı Sokağı'ndan girişi olan bu yapı, selamlık oluşturmak amacıyla eklenmiştir.

Zemin kattaki mutfak, doğu duvarına kapı ve pencere yerleştirilerek bahçeyle ilişkilendirilmiş; özgün boyut ve tipoloji kullanılmıştır. Selamlık olarak adlandırılan ek yapıda, üç katta devam eden bir ahşap merdiven tanımlanarak; yapının sirkülasyonu ana kütlede bağımsız olarak kendi içinde çözülmüştür. 2.kata yerleştirilen hela ile, ek yapının plan düzeni tamamlanmıştır.

Dönem Analizi'nde III.Dönem ekleri olarak gösterilen harman tuğlası duvarlar ve erken betonarme döşeme kaldırılmıştır (F.21). Bu mekanlarda yer alan eski tip ateşli ocak, lavabo ve kurna devşirme olmalıdır. I.Dönem Restitüsyonu'nda kaldırılan ahşap bölme duvar (F.17,22), bu dönem önerisinde korunmuştur. Sistem kesiti, kapı ve pencere detayları ile nokta detayları, yerindeki örnekler esas alınarak restitue edilmiştir.

21: Erken betonarme döşeme (KUDEB, 2008)

22: II. Dönem eki ahşap bölme (KUDEB, 2008)

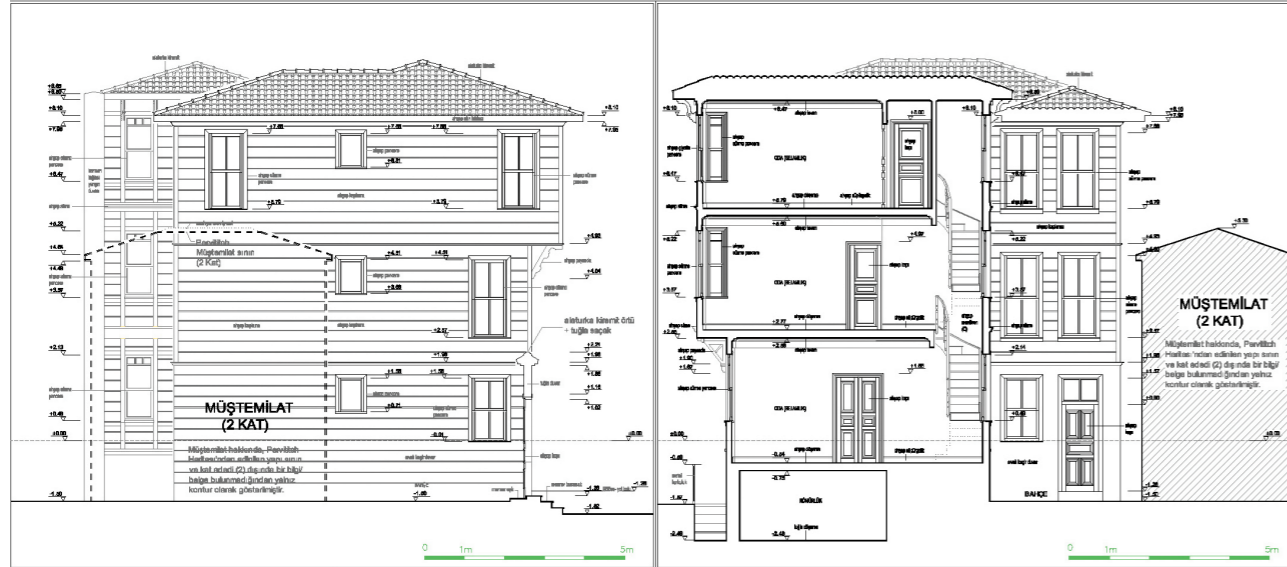

II. Dönem Restitüsyon Projesi

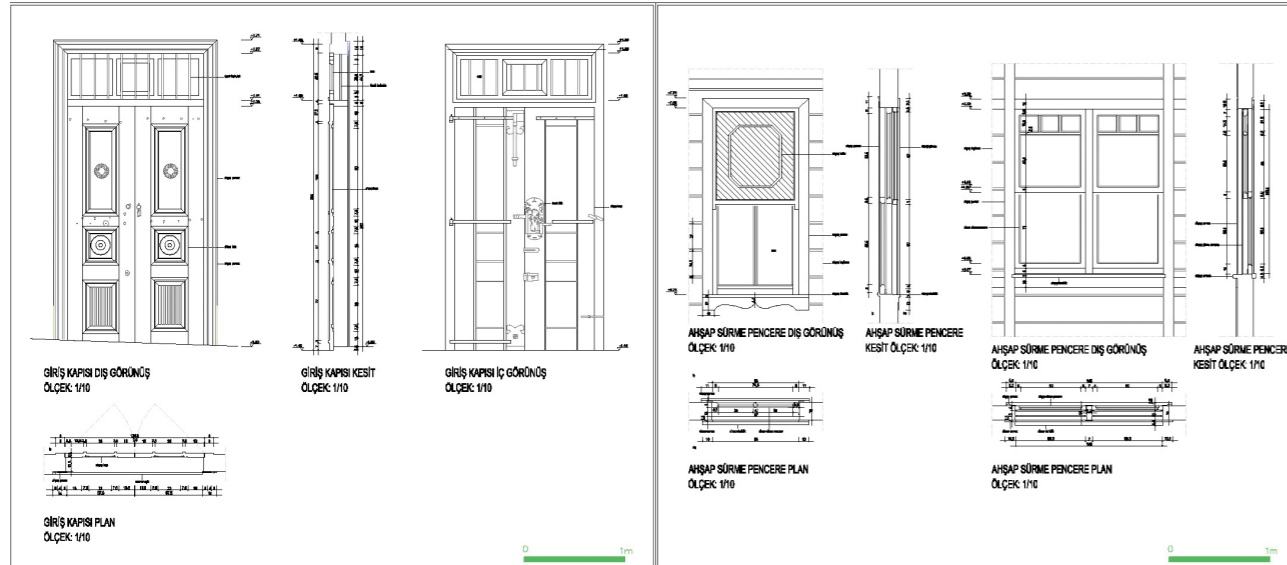
A-A Kesiti "II. DÖNEM RESTİTÜSYON PROJESİ"

B-B Kesiti "II. DÖNEM RESTİTÜSYON PROJESİ"

C-C Kesiti "II. DÖNEM RESTİTÜSYON PROJESİ"

D-D Kesiti "II. DÖNEM RESTİTÜSYON PROJESİ"

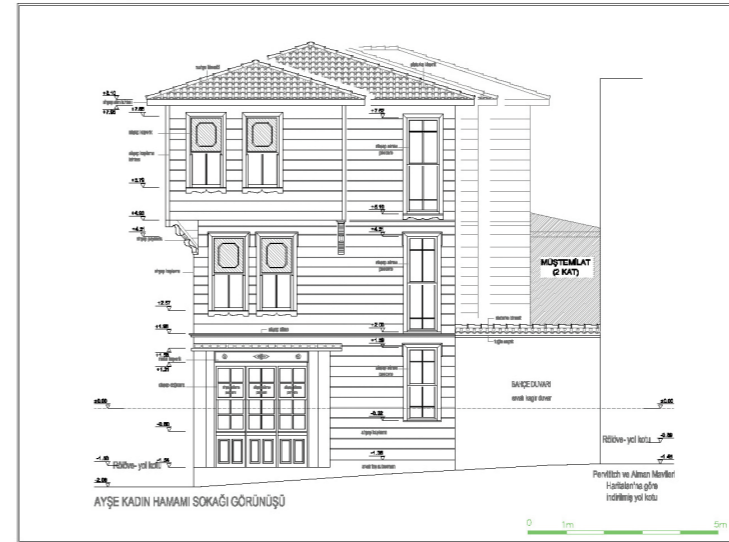

Özgün giriş kapısı detayı "II. DÖNEM RESTİTÜSYON PROJESİ"

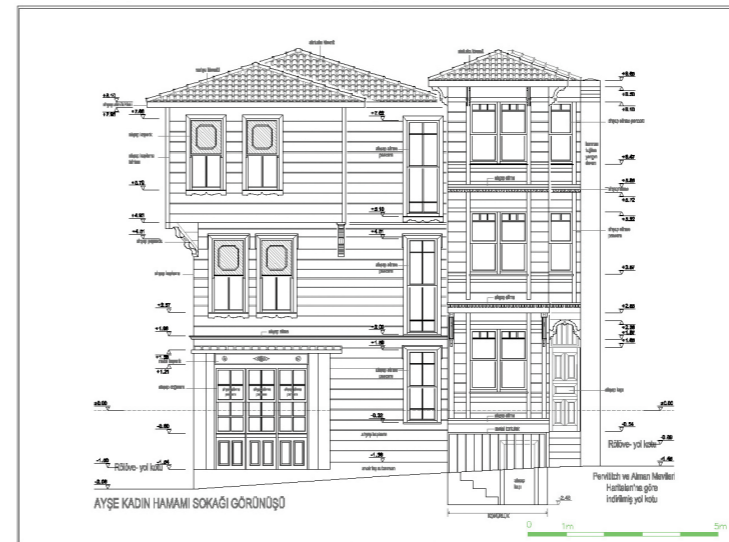
Özgün giyotin pencere detayları "II. DÖNEM RESTİTÜSYON PROJESİ"

Güney Cehesi "DÖNEM ANALİZİ"

Güney Cehesi "RESTİTÜSYON ÖNERİSİ/ I. DÖNEM"

Güney Cehesi "RESTİTÜSYON ÖNERİSİ/ II. DÖNEM"

Korunması gereken dönem ekleri ve kaldırılması gereken nitelsiz eklerin anlaşılabilirliğini artırmak için; cephelerin dönem analizi ve iki dönem restitüsyon önerileri bir arada gösterilmiştir.

Ayşe Kadın Hamamı Sokakı'na bakan Güney Cehesi'nin restitüsyonunda, öncelikle baraka, vb. nitelsiz ekler kaldırılmıştır. Üç katta devam eden merdiven kovanını aydınlatmak için, 2.kattaki özgün ahşap pencere tipi tekrarlanmış; yalnız zemin katta yüksekliği küçültülmüştür. "Selamlık" olarak tanımlanan ek yapı ve yangın duvarı, I.Dönem Önerisi'nde kaldırılarak yerine bahçe duvarı tanımlanmış; II.Dönem Önerisi'nde ise, yapıdaki örneklerle uygun bir ahşap giriş kapısı ile yeniden gösterilmiştir.

Dükkan cephesinin restitüsyonu için, Abdülhamit Albümleri, KIVKK Arşivi ve çeşitli kaynaklardan edinilen eski fotoğraflar taranarak tipoloji oluşturulmuştur. Dönemin dükkan cephelerinin, ara kayıtlarla bölünmüş giyotin pencerelerden oluşan bir vitrin ve camlı ahşap kapıdan meydana geldiği; yüksekliğin ortalama 1/3'lük alt kısmının ise ahşap tablalı olarak sağır bırakıldığı sonucuna varılmıştır (F.23). Katlanır ahşap kepenklerle oluşturulan bir dükkan cephesinin belgesine de rastlanmıştır; ancak daha eski döneme ait olduğu tahmin edilmektedir (F.24).

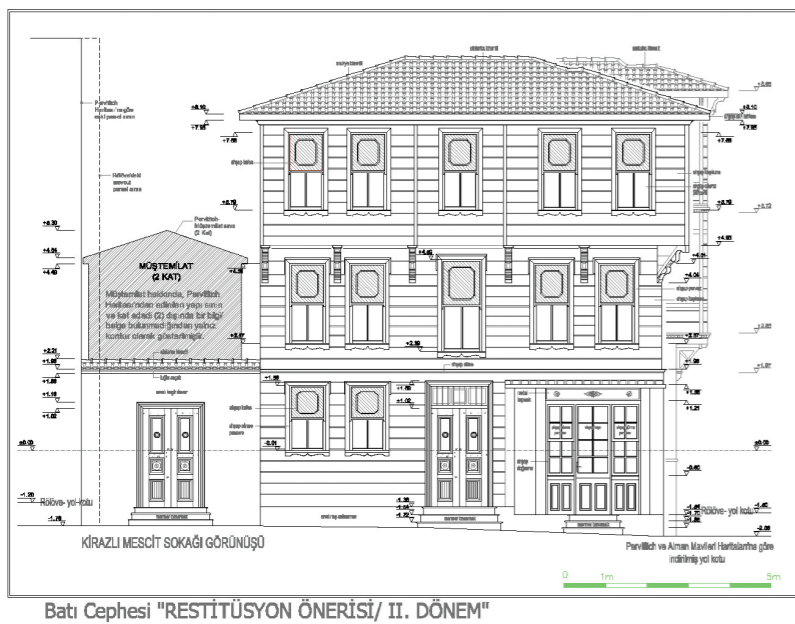
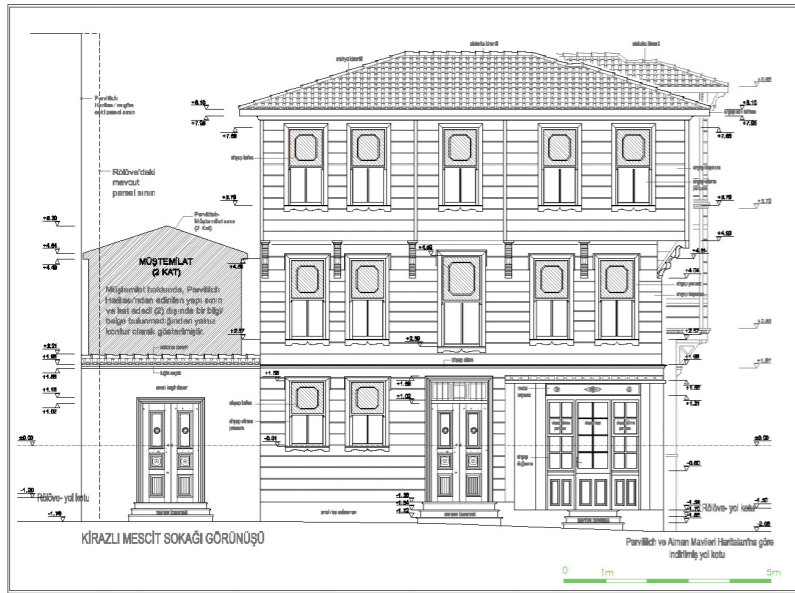
23: Tipolojide kullanılan bir fotoğraf (*)

24: Tipolojide kullanılan bir fotoğraf (*)

*(kaynak: A.Albümleri, 19.yy sonu)

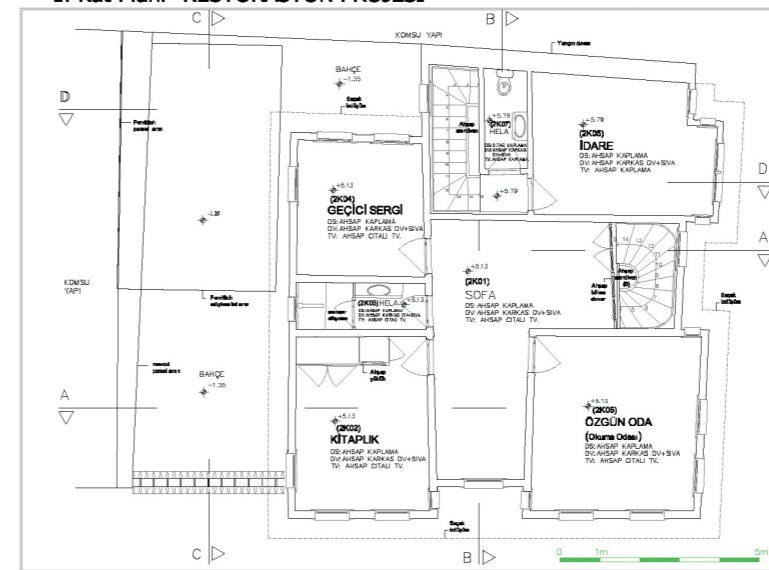
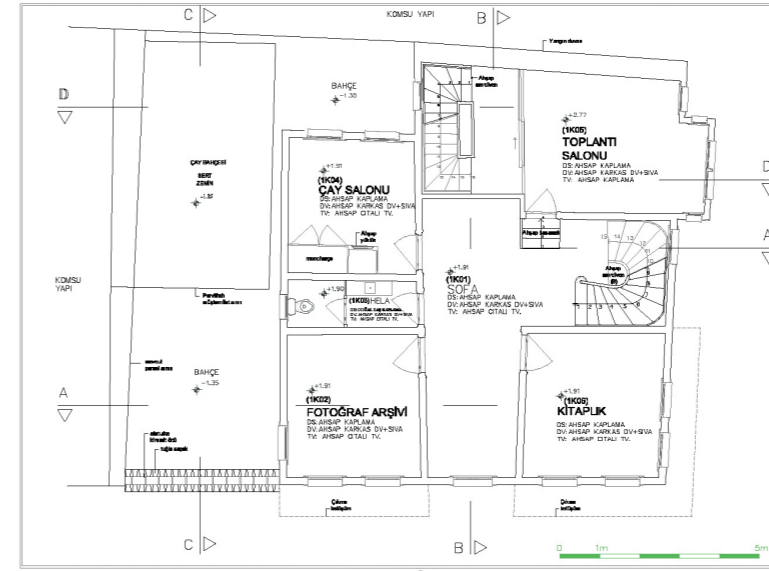
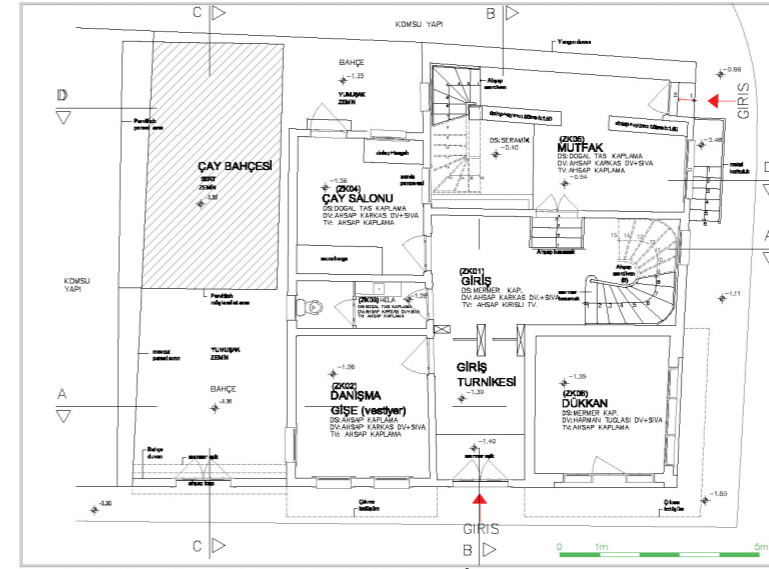
Kirazlı Mescit Sokakı'na bakan Batı Cephesi'nin zemin kat seviyesinde, girişin solundaki özgün pencerelere dair bir iz bulunmamaktadır. Buradaki pencere düzeni ve boyutlarını belirlemede analogi yöntemi kullanılmıştır: Süleymaniye'deki ahşap sivil mimarlık örneklerinin eski fotoğrafları üzerinden, zemin katların 1.katlara göre doluluk-boşluk oranları ve düzeni değerlendirilmiştir (F.25).

25: Analogide kullanılan ahşap yapı örneklerinden bazıları (kaynak: KTVKK Arşivi, 1970'ler)

Bahçe duvarı ve kapısının restitüsyonunda da analogi yönteminden yararlanılmış; incelenen eski fotoğraflar ve semtteki mevcut örnekler göre restitue edilen, tuğla saçak ve alaturka kiremit ile örtülü kâgir bahçe duvarı tanımlanmıştır. Giriş kapısının bir eşi, bahçe kapısı olarak önerilmiş; indirilen yol kötü nedeniyle, girişlerin önüne birkaç adet mermer basamak eklenmiştir.

Restorasyon Projesi

Restorasyon projesi, mevcut Rölöve (Konak Mimarlık) kullanılarak KUDEB Proje Grubu tarafından yapılmıştır.

Restorasyon projesi hazırlanırken üç ana ilke temel alınmıştır; bunlar: "sürdürülebilirlik", "bütünlük koruma" ve "Özgünlük- otantiklik" dir. Bu üç ana ilke sırasıyla; 1964 Venedik Tüzüğü'nden başlayarak çeşitli konferans ve toplantılarda, 1975 Amsterdam Bildirgesi'nde ve 1994 Nara Özgünlük Konferansı'nda kabul görmüş uluslararası koruma ilkeleridir.

Sürdürülebilirlik ve bütünlük koruma bağlamında, genel olarak tüm bölgedeki ahşap mirasın korunması ve yaşatılabilmesi için gerekli toplum desteği ve bilincinin sağlanmasında ufak da olsa bir katkı sağlamak için yapıya sosyal içerikli bir işlev verilmesi düşünülmüştür. Bu doğrultuda, yapının Süleymaniye bölgesi ve ahşap yapılar hakkında tarihten konservasyona kadar çeşitli konuları içeren bir kitaplık olması düşünülmüştür.

"Özgünlük-otantiklik" bağlamında ise uygulama süresince mümkün olduğunca fazla yapı elemanı konservasyonları yapılarak yerinde korunacaktır.

Yapının restorasyon projesi II. Dönem restitüsyon önerisi doğrultusunda hazırlanmıştır. Mekanlara verilen işlevler, çizim üzerinde görülmektedir. Bu mekanlardan "dükkan" da Süleymaniye ve ahşap evler ile ilgili kitapların ve hediye eşyaların satılması düşünülmüştür. "Özgün oda" olarak adlandırılan mekan ise özgün mobilya ve aksesuarlar ile dönemine uygun olarak dekore edilecek ve okuma odası olarak kullanılacaktır.

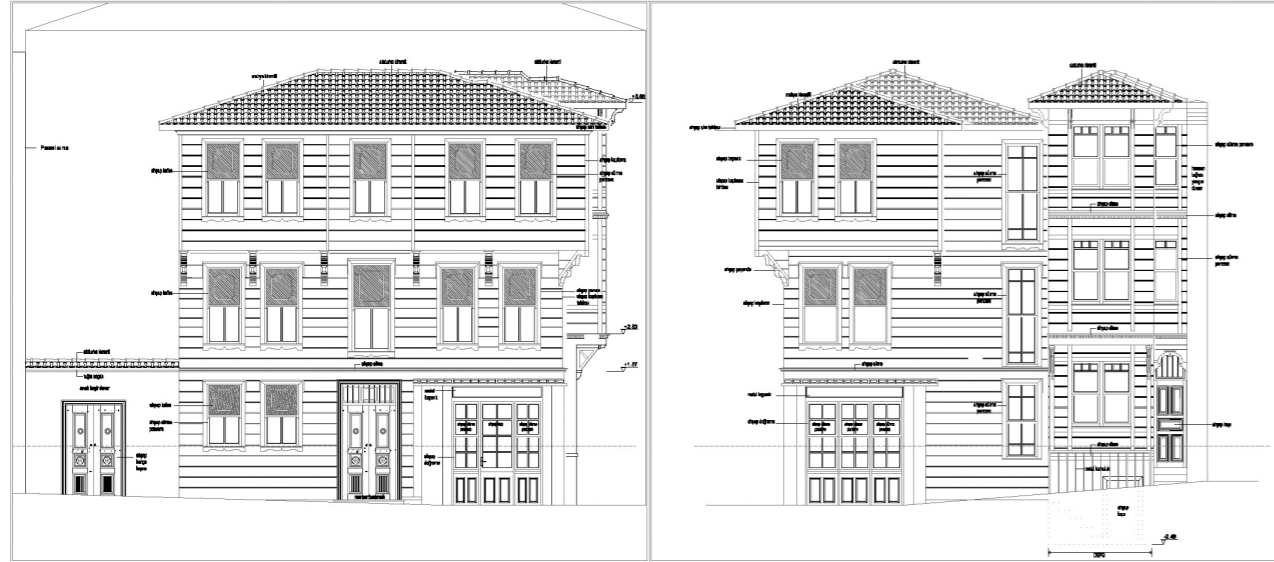
Yapıya uygulama esnasında yapılacak müdahaleler 7 başlık altında toplanmıştır. Bunlar:

- Yapı askıya alınacaktır.
- Nitelsiz ekler kaldırılacaktır.
- Mümkün olduğunca fazla yapı elemanının konservasyonları yapılarak yerinde korunmaları sağlanacaktır.

Konservasyon ile ilgili malzeme ve yöntemler; malzeme analiz ve konservasyon öneri raporunda açıklanmıştır.

Uygulama sırasında yeniden üretilmesi gereken yapı elemanları için 1:1 ölçekli üretime yönelik detaylar hazırlanacaktır. Yeniden üretim kararı ise ahşap elemanların bozulmuş kısımları temizlendikten sonra, yapı elemanındaki bozulma derinliğine göre karar verilecektir. Örnek olarak bir giyotin pencerenin detay çizimleri hazırlanmıştır.

Restorasyon Projesi

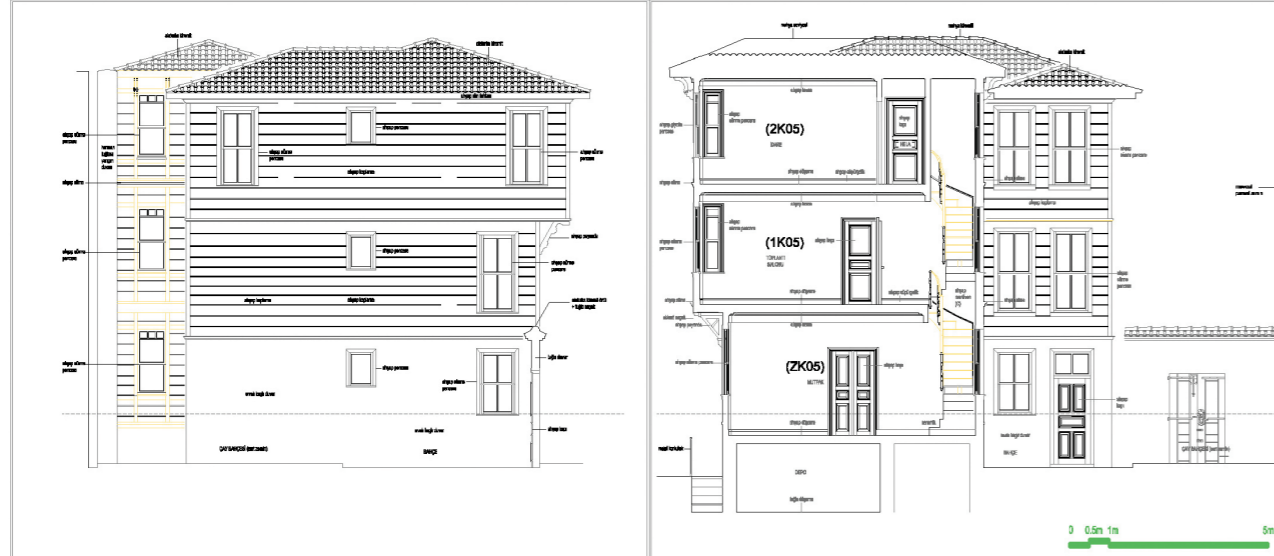
Kirazlı Mescit Sokağı Görünüşü "RESTORASYON PR."

Ayşe Kadın Hamamı Sokağı Görünüşü "RESTORASYON PR."

A-A Kesiti "RESTORASYON PR."

B-B Kesiti "RESTORASYON PR."

C-C Kesiti "RESTORASYON PR."

D-D Kesiti "RESTORASYON PR."

■ Ahşap yapı elemanlarının hazırlanan 1:1 ölçekli çizimlerine ve malzeme analizlerine göre, KUDEB Ahşap Atölyesi'nde el aletleri ve makine ile iki ayrı üretim yapılacaktır (Otantik reproduksiyon- replikasyon uygulaması). İki üretim karşılaştırılarak aradaki farklar gözlemlenecek ve belirlenen tekniklerle yerinde uygulama yapılacaktır

■ Yapıda uygulama esnasında gerekli yerlerde açmalar yapılacak, özgün detaylar bu açmalar sonucu açığa çıkarılacak, belgelenen ve

yukarıda anlatılan yöntemle Ahşap Atölyesi'nde üretilerek yerinde uygulama yapılacaktır (Örneğin ahşap dikmelerin ahşap tabanlara hangi detay ile bağlandığı, birleşim-geçme ve köşe detayları, bu parçaların açığa çıkarılması ile anlaşılacak ve belgelenmektedir.)

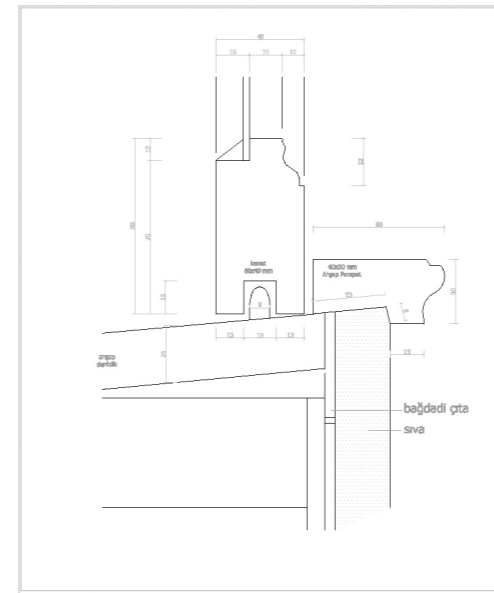
■ Uygulama esnasında değiştirilmesi gereken elemanlarda sökme çalışmaları yapılarak detayların belgelenmesi sağlanacaktır. Sökme çalışması esnasında "Söküm Envanteri" hazırlanacak; buna göre

yerinde korunabilecek elemanlar özgün yerine, özgün birleşim detayıyla tekrar yerleştirilebilecektir.

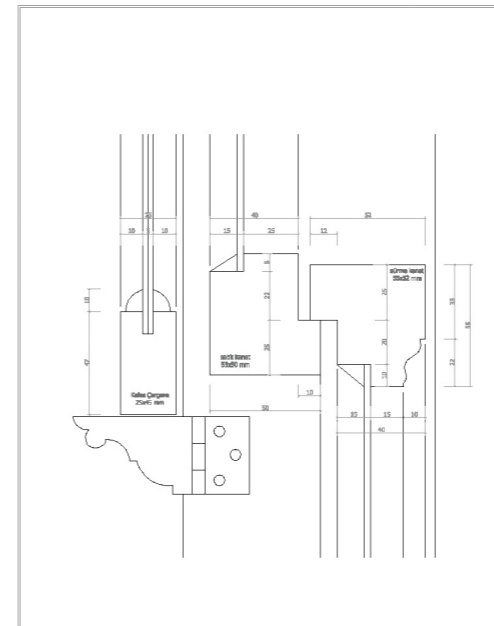
■ Ayrıca uygulama süreci belgelenerek projelendirme süreci ile birlikte, yayın haline getirilecektir.

Son maddede yer alan yayın kapsamında projelendirme süreci ile ilgili okuduğunuz makale hazırlanmıştır. Yapıda uygulama sürecine geçilmiştir. Müdahale yöntemleri ilgili daha detaylı bilgilere ve uygulama sürecine, derginin gelecek sayılarında yer verilecektir.

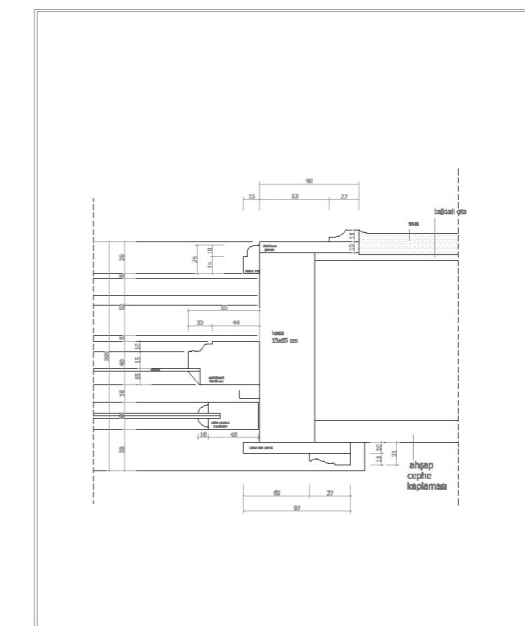
Giyotin Pencere

Giyotin Pencere "Nokta Detayı 1"

Giyotin Pencere "Nokta Detayı 2"

Giyotin Pencere "Nokta Detayı 3"

Yapıdaki korunmuş örnekleri üzerinden özgün ahşap giyotin pencerelerin 1:1 ölçeğe kadar detayları çıkarılmış, üretimi yapılmıştır.